

Vélemény, vita

„VERÉB MARAD-E, VAGY ÉNEKES MADÁR LESZ?” (JÓ UTAT VÁLASZTUNK-E?)

Leindler László

az MTA rendes tagja, professor emeritus

Jermy Tibor akadémikus gondolatébresztő cikke (Jermy, 2007) „bátorított”, hogy röviden leírjam több évtizedes problémámat, ami részben kapcsolható hozzá. Jól tettem-e, hogy azt az utat „választottam”, amit eddig meg tettem tudományos pályám során?

Talán mondhatom, hogy sikeresen haladtam mint kutató, hiszen „papíron” mindent elértem, sőt már fiatalon. Ennek ellenére vannak kételyeim.

Még a pályázati rendszerek túlsúlyba kerülésének időszaka előtt is nagyon zavart az állandó „mérciskelés” (Jermy, 2007), később a jelentésírás. Ez a módszer arra kényszerített fiatalon is, hogy olyan problémákkal foglalkozzam, amelyek megoldása biztos eredményt ígért számomra. Biztos, hogy ennek a módszernek van előnye is, hiszen arra ösztönzi az embert, hogy helyesen mérje fel, milyen problémákkal tud eredményesen foglalkozni; de talán hátrány, hogy így esetleg túlbiztosított módon választ témát, problémát, mert az előrehaladáshoz eredményt kell produkálni. Talán mondhatom, hogy ezen a téren szerencsés voltam, mert szakmai vezetőim

(elsősorban aspiránsvezetőm, Tandori Károly akadémikus) jó területre vittek, képességemet jól mérték fel. De később, amikor már önállóan kutattam, és magam választottam témát, ugyanez az eredményelérési kényszer tartott távol attól, hogy témám egyik alapvető, máig megoldatlan problémájának kutatására fordítsam minden időmet, lehet, hogy szerencsémre. Egyszerűbb, megoldható problémákhoz fordultam, amelyek megoldásával szépen haladt szakmai „karrierem”.

Többszörösen visszatérő problémám, amiről most írok is szakmai pályám végén; jobb lett volna-e a tudomány számára, ha fiatalon merem vállalni az esetleg többéves publikálás nélküli erőfeszítést, az eredménytelenséget? Ha reálsan ítélem meg saját képességemet, nagy valószínűséggel jól döntöttem, de talán nálam tehetségesebb kollégáim, akik esetleg képesek lettek volna vagy képesek lesznek ilyen nehéz probléma megoldására, nem döntenek-e ugyanígy. Ez az igazi problémája ennek a „mérciskélő” rendszernek, kényszernek. Ezért írtam le ezt az én esetemben már túlhaladott problémát, de gondolom, több

tehetséges fiatal kutató ma is foglalkozik ilyen kérdésekkel. Ki tudja, köztük nincsenek-e olyanok, akik Nobel-díjat szalasztanak el, mert nekik is a méricskélés miatt a publikálási kényszert kellett vagy kell választani. Főleg így van ez most, amikor döntően pályázati alapon nyugszik a finanszírozási rendszer, ami már nemcsak egyéneket, hanem csoportokat, intézeteket állít hasonló dilemma elé.

Kérdem én is: helyes az, ha csak „Nobel-díj után” dönthetnek szabadon a kutatók témaválasztásról, és biztosan kapnak anyagi támogatást? (Hargittai, 2007)

Ezért támogatom, mint korábban már többször (igaz, csak szóban), Jermy akadémikus azon álláspontját, hogy az intézetek megfelelő alapfinanszírozását minél előbb biztosítani kell a nyugodt munkához, hogy minél több olyan kutató dolgozhasson, akiket az „olthatatlan tudományos kíváncsiság” hajt igazi nagy problémák megoldása felé, akiket a „határidők blokkoló kényszere” nem tántorít el a komoly problémák kutatásától.

Intézetünk, a szegedi Bolyai Intézet alapítójának, Haar Alfréd és Riesz Frigyes professzoroknak nem kellett beszámolókat írniuk, helyette világhírű, ma is minden tan- és szak-

könyvben idézett alapvető eredményeket értek el. Tudom, előfordulna, hogy néhány ember ilyen alapállásnál visszaél e lehetőséggel, illetve indokkal. Szerintem azonban ott, ahol igazi tudományos, igényes légkör van, a vezető pedig komoly tudós, az ilyen „kutatók” sokáig nem élvezhetik a semmittevést.

Nagyon félek, hogy még hosszú időnek kell eltelni addig, amíg az arányaiban helyes támogatási rendszer kialakul. Pár sorommal ezen idő lerövidítéséhez szeretnék némileg hozzájárulni.

Szeretném, ha senki sem értené úgy írásmat, hogy a pályázati rendszer ellen vagyok, de annak nem szabad döntő szerepet betöltenie, különösen nem az elméleti kutatásokkal foglalkozó intézményeknél.

Meggyőződésem, hogy a bizalom, a nyugodt munkahelyi légkör, a biztos kutatási és személyes anyagi háttér megléte lényegesen szebb és fontosabb eredmények elérésének forrása lehet, mint a sűrű jelentési kényszer, a szépen hangzó pályázatok írása, amelyek elbírálása sem mindig reális (Solymosi, 2007); és mindezek jelentős szellemi kapacitást is elvonnak a kutatók idejéből; erre a döntéshozóknak érdemes lenne figyelniük.

IRODALOM

Hargittai István (2007): MTA–Egyetem. Támogatott kutatócsoportok 2007–2009–(?)2011. Magyar Tudomány. **167**, 5, 652–655.

Jermy Tibor (2007): „A veréb is madár”. Magyar Tudomány, **167**, 5, 649–651.

Solymosi Frigyes (2007): Az Akadémia reformjáról. Magyar Tudomány. **167**, 5, 642–648.